

การศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นผ้าทอย้อมครามจังหวัด สกลนคร สู่การสร้างสร้งงานออกแบบเฟอร์นิเจอร์

A STUDY OF LOCAL HANDICRAFTS OF INDIGO DYES IN SAKON NAKHON PROVINCE TO CREATIVE FURNITURE DESIGN

ธัญญาภักดิ์ ธิเดช ^{*1}, อริสา สุยะปัน ² และ นภพล มุ่งป๋นกลาง ³

THANYAPAK THIDEJ ^{*1}, ARISA SUYAPAN ²

AND NABHAPOL MUNGPAKLANG ³

E-mail: thanyapak.t@gmail.com

* Corresponding author

1,2,3 อาจารย์ คณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาขาออกแบบอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตาก

1,2,3 Dr., Lecturer in Faculty of Arts and Architectur , Program in Industrial Design

Rajamangala University of Technology Lanna TAK

วันที่รับบทความ: 4 มีนาคม 2569 วันที่แก้ไขเสร็จ: 8 มิถุนายน 2569 วันที่ตอบรับ: 12 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นผ้าทอย้อมครามจังหวัดสกลนครสู่การสร้างสรรคงานออกแบบเฟอร์นิเจอร์ มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัยดังนี้ 1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์งานศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร 2. เพื่อออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร และ 3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์กลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่เป็นผู้ทอผ้าย้อมครามพื้นถิ่น เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โดยเก็บข้อมูลจากปราชญ์ท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และกลุ่มผู้บริโภค จำนวน 50 ท่าน ด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) แล้วนำข้อมูลที่ได้นำวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการออกแบบเริ่มจากการถอดอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม โดยเฉพาะลายสะเกิดธรรม อันเป็นลวดลายที่ช่างทอได้จินตนาการจากธรรมชาติรอบตัวแล้วสร้างสรรค์ถ่ายทอดลงบนผืนผ้า นำมาลดทอนและแปลงรูป (Stylization) เพื่อประยุกต์ใช้ใน 2 แนวทางหลัก คือ การนำลวดลายมาบุหุ้มพื้นผิวเฟอร์นิเจอร์โดยใช้ผ้าทอย้อมครามเป็นวัสดุหุ้มเบาะ เนื่องจากเส้นใยผ้าธรรมชาติที่ผ่านการย้อมครามมีความนุ่ม ทนทาน และระบายอากาศได้ดี เหมาะสมกับเฟอร์นิเจอร์ประเภทที่นั่ง และการนำโครงสร้างจังหวะซ้ำของลายสะเกิดธรรมมากำหนดรูปทรงและโมดูลโครงสร้างของเฟอร์นิเจอร์ ทำให้ผลงานสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นทั้งในเชิงรูปแบบและวัสดุอย่างเป็นเอกภาพ ทั้งนี้กลุ่มผู้บริโภคมีความพึงพอใจต่อรูปแบบจำลองเฟอร์นิเจอร์จากศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นผ้าทอย้อมครามจังหวัดสกลนครอยู่ในระดับมาก คือ รูปแบบที่ 1 ($\bar{X} = 4.47$)

คำสำคัญ: ศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่น, ผ้าทอย้อมคราม, จังหวัดสกลนคร, เฟอร์นิเจอร์

ABSTRACT

A study of local handicrafts of Indigo Dyes in Sakon Nakhon province to creative furniture design. This research aims 1) to study the identity of local handicrafts of Indigo Dyes patterns in Sakon Nakhon province 2) to design furniture from identity of Indigo Dyes patterns in Sakon Nakhon province and 3) to evaluate consumer satisfaction of furniture from identity of Indigo Dyes patterns in Sakon Nakhon province. The researcher collected the data from documents, studied the information and interviewed from local villagers who was Indigo Dyes Group for the guidelines of designing furniture. The research tools were the information from 5 experts and the information from 50 consumers. This research used interview, participant observation and questionnaire. This research used Purposive Sampling and the data were analyzed using percentage, mean scores, standard deviation.

The result of this research found that the design process began with deconstructing the identity of pattern of Indigo Dyes. Saket Tham pattern was inspired by the nature and creative into fabric. It was Stylization and applied in 2 ways. It used pattern covered furniture surfaces with Indigo Dyes because natural cotton fibers that have been dyed with indigo were soft, durable, and breathable. It suited for seating furniture and used repetitive structure of Saket Tham pattern to define the shape and modules of the furniture. It reflected the local identity of pattern and material. Customers was satisfied with the furniture model of local handicrafts of Indigo Dyes in Sakon Nakhon province. The satisfaction was the highest level, specifically model 1 ($\bar{x} = 4.47$).

Keywords: Local craftsmanship, Indigo-dyed fabric, Sakon Nakhon Province, Furniture

บทนำ

จังหวัดสกลนครเป็นจังหวัดหนึ่งตั้งอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย และเป็นจังหวัดที่มีความโดดเด่นของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีความเชี่ยวชาญด้านงานหัตถกรรมการทอผ้าย้อมคราม (อุทุมพร หลอดโค และ วิภาวี กฤษณะภูติ. 2566 : 60) ซึ่งศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นนับเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของชุมชนในแต่ละพื้นที่อย่างชัดเจน โดยเฉพาะงานผ้าทอย้อมคราม ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมายาวนานในจังหวัดสกลนคร อันมีชื่อเสียงด้านกระบวนการย้อมสีธรรมชาติจากคราม เทคนิคการมัดหมี่ และลวดลายที่แฝงความหมายเชิงสัญลักษณ์เกี่ยวกับความเชื่อ ธรรมชาติ และโครงสร้างทางสังคมของท้องถิ่น งานผ้าทอย้อมครามจึงมิได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์สิ่งทอ หากแต่เป็นสื่อกลางของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาดั้งเดิม ศิลปหัตถกรรมแขนงหนึ่งที่เห็นเด่นชัด คือ “ผ้าทอพื้นบ้าน”(Traditional Textile) จากทั่วโลกที่ถูกเก็บรวบรวมไว้ใน พิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ มักจะถูกนำมาเป็นหลักฐานในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชนชาติต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึง บทบาทที่สำคัญยิ่งของผ้าทอพื้นบ้านที่ได้ทำหน้าที่บันทึกเรื่องราวของมนุษยชาติในยุคที่ผ่านมาเป็นลำดับ ดังนั้นการทอผ้าจึงเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ที่คนไทยรุ่นปัจจุบันต้องช่วยกันอนุรักษ์ไว้ผ้าทอจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตคนไทย และกลุ่มชนชาติต่าง ๆ กรรมวิธี และเทคนิคในการทอผ้าให้เกิดลวดลายเป็นเทคนิคและความสามารถของแต่ละคน (รัชนีกร กุศลานนท์. 2557: 88)

การทอผ้าในภาคอีสาน มีชุมชนตั้งถิ่นฐานโดยอาศัยบริเวณที่มีความอุดมสมบูรณ์กลุ่มคนไทยเชื้อสายลาวเป็นชนกลุ่มใหญ่ ของภาคอีสานกระจายกันอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ และมีวัฒนธรรมการทอผ้าอันเป็นประเพณีของผู้หญิงที่สืบทอดกันมาช้านานเกือบทุกชุมชน แต่ละกลุ่มแต่ละเผ่าก็จะมีลักษณะและลวดลายการทอผ้าที่แปลกเป็นของตัวเองอย่างชัดเจน มีลวดลายและเอกลักษณ์ที่เป็น ของกลุ่มชาติพันธุ์ดังเช่น “ผ้าย้อมครามจังหวัดสกลนคร” เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงในจังหวัดสกลนคร (รัชนีกร กุศลานนท์. 2557 : 89) ผ้าทอย้อมครามเป็นผลิตภัณฑ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถักทอด้วยมือ วัตถุดิบผลิตจากผ้า ผ้าย

ธรรมชาติ ผ่านกระบวนการย้อมเย็นที่อาศัยกระบวนการหมักสีธรรมชาติที่ได้จากการย้อมเย็น ทำให้เส้นใยที่ได้จะมีความคงทนสูงกว่าการย้อมที่ใช้ความร้อน ลักษณะเด่นคือ สีไม่ตกติดทนนาน และสร้าง กลิ่นหอมที่เฉพาะ สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น เมืองสกลนคร ดินแดน แห่งประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีสานที่ได้รับรองจากสภาหัตถศิลป์โลก ให้เป็น “นครหัตถศิลป์โลก เจ้าแห่งครามธรรมชาติ” (World Craft City for Natural Indigo) (เสาวลักษณ์ ชุ่มวัน.2566 : 81) อ้างใน (สำนักงานจังหวัดสกลนคร กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, 2559)

ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมสมัย งานศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นจำนวนมากกำลังเผชิญความท้าทายในด้านการสืบทอดองค์ความรู้ การพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และการสร้างคุณค่าเพิ่มเชิงสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้แนวคิดการออกแบบเพื่ออนุรักษ์อัตลักษณ์ท้องถิ่น (Cultural Identity Design) จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาพื้นถิ่นเข้าสู่กระบวนการออกแบบ เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่ยังคงสาระสำคัญของอัตลักษณ์ทางต้นทุนวัฒนธรรม และยังสามารถตอบสนองการใช้งานในบริบทปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม แม้ผ้าทอย้อมครามจังหวัดสกลนครจะมีคุณค่าทั้งในเชิงวัฒนธรรมและเชิงกายภาพ แต่จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า การนำผ้าทอย้อมครามไปประยุกต์ใช้ในงานออกแบบส่วนใหญ่ยังคงจำกัดอยู่เพียงผลิตภัณฑ์แฟชั่นและของที่ระลึก เช่น เสื้อผ้า ผ้าพันคอ และบรรจุภัณฑ์ โดยยังขาดการนำอัตลักษณ์ลวดลายและคุณสมบัติเฉพาะของผ้าทอย้อมครามมาประยุกต์ใช้ในงานออกแบบเฟอร์นิเจอร์อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้หากพิจารณาคุณสมบัติเฉพาะของผ้าทอย้อมครามในแง่วัสดุ พบว่าเส้นใยฝ้ายธรรมชาติที่ผ่านการย้อมครามมีความนุ่ม ทนทาน ระบายอากาศได้ดี และมีสารจากครามธรรมชาติที่ทำให้ผ้าไม่มีกลิ่นอับชื้น คุณสมบัติเหล่านี้มีความเหมาะสมอย่างยิ่งกับการนำมาใช้เป็นวัสดุบุหุ้มเฟอร์นิเจอร์ประเภทที่นั่ง แต่ยังไม่มียานวิจัยใดที่นำคุณสมบัติดังกล่าวมาเชื่อมโยงกับการออกแบบเฟอร์นิเจอร์อย่างชัดเจน นอกจากนี้ลวดลายผ้าทอย้อมครามซึ่งมีโครงสร้างเป็นจังหวะซ้ำและมีความหมายเชิงสัญลักษณ์เฉพาะถิ่น ยังไม่ได้รับการศึกษาในแง่ของการแปลงรูปทรง (Transformation) เพื่อนำมากำหนดโครงสร้างและรูปแบบของเฟอร์นิเจอร์ งานออกแบบเฟอร์นิเจอร์เป็นศาสตร์ที่สามารถบูรณาการองค์ประกอบด้านศิลปวัฒนธรรมเข้ากับโครงสร้างรูปทรง วัสดุ และการใช้งานได้อย่างเป็นรูปธรรม การนำอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมครามมาสู่

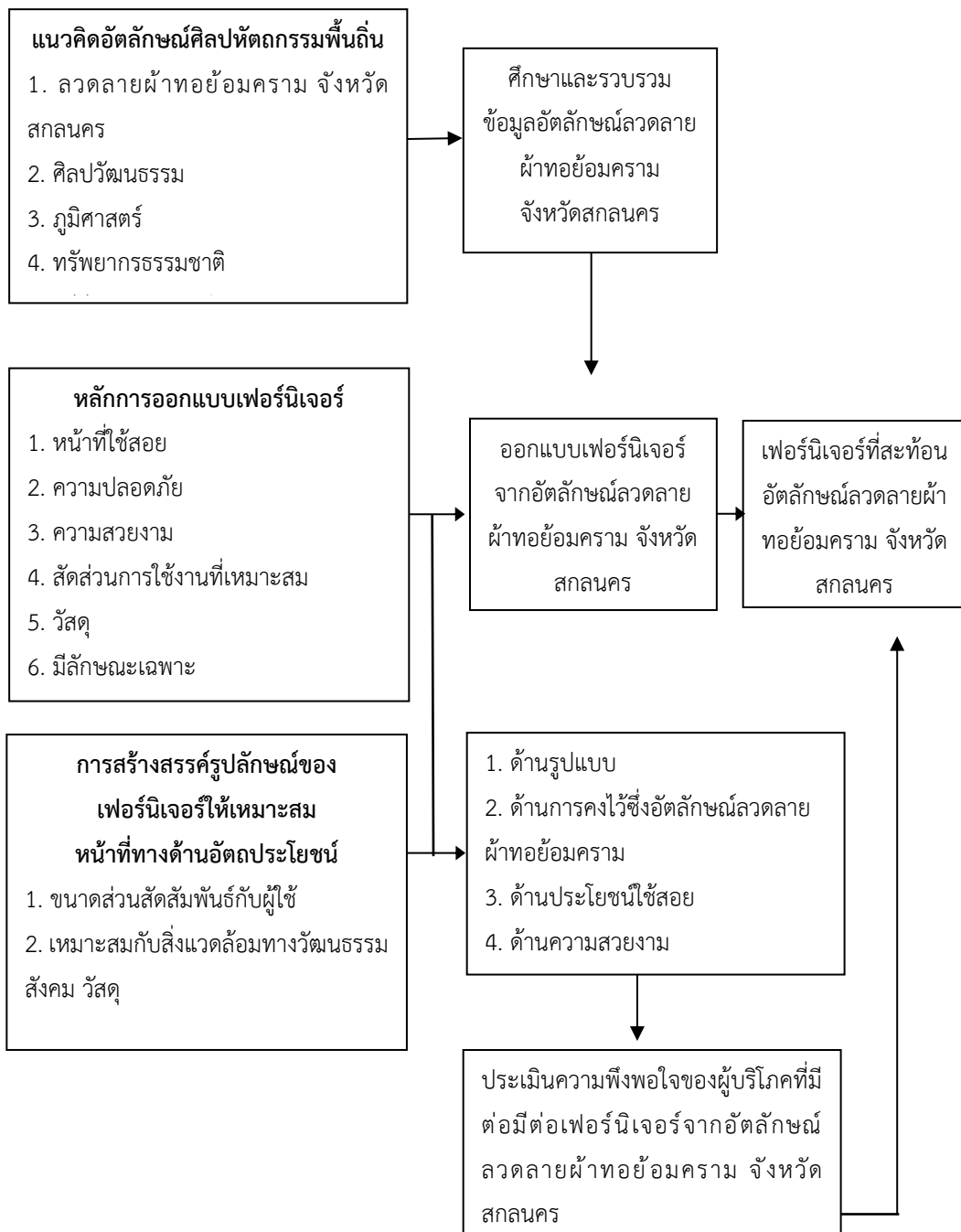
กระบวนการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการขยายคุณค่าของศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นสู่มิติใหม่ของการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ อีกทั้งยังเป็นกลไกในการส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบสานอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านกระบวนการออกแบบอย่างยั่งยืน

ดังนั้นในการศึกษาศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นผ้าทอย้อมครามจังหวัดสกลนคร สู่การสร้างผลงานออกแบบเฟอร์นิเจอร์ จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ลวดลายและคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำมาพัฒนาและเสนอแนะแนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม อันจะก่อให้เกิดการสร้างคุณค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ และสนับสนุนการสืบสานศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นให้คงอยู่ในบริบทสังคมร่วมสมัยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์งานศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 แผนภูมิกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศึกษาแนวทางการออกแบบ เพื่อนำข้อมูลมาทำการสรุปก่อนทำการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

4.1 ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์งานศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่น ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งสอบถามความคิดเห็นจากปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ผู้เชี่ยวชาญด้านออกแบบเฟอร์นิเจอร์ แบบสอบถามความคิดเห็นและการสัมภาษณ์ เพื่อหาอัตลักษณ์ของ ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครนำมาออกแบบและพัฒนา พร้อมนำข้อมูลดังกล่าวมา ใช้เป็นแนวทางสู่การสร้างสรรคงานออกแบบเฟอร์นิเจอร์

4.2 ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ที่ได้จากแนวทางการศึกษาค้นคว้าและสอบถามแนวทางการออกแบบในขั้นตอนที่ 1 โดยการออกแบบร่าง (Idea Sketch) จำนวน 3 รูปแบบ

4.3 ขั้นตอนที่ 3 สอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญเรื่องผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร จำนวน 2 ท่าน ด้วยแบบสอบถาม แบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) เพื่อคัดเลือกรูปแบบเฟอร์นิเจอร์ให้เหลือ 1 รูปแบบ พร้อมใช้คำถามแบบเปิด เพื่อนำข้อเสนอแนะไปพัฒนาและปรับปรุง

4.4 ขั้นตอนที่ 4 พัฒนาและปรับปรุงเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4.5 ขั้นตอนที่ 5 ประเมินความพึงพอใจของกลุ่มผู้บริโภค และนักทองเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดสกลนคร ที่มีต่อแนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ที่ได้รับการพัฒนาขึ้น โดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า ด้วยคำถามเรียงลำดับ (Rank Question) ประกอบแบบจำลองเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 สรุปและอภิปรายผล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเฟอร์นิเจอร์

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวที่สนใจในศิลปหัตถกรรมผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร จำนวน 50 ท่าน ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อที่จะนำประชากรและกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) เจาะลึกรายบุคคลซึ่งผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ในเชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม พื้นถิ่น จังหวัดสกลนคร

2.2 แบบสอบถามความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร โดยพิจารณาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

2.3 แบบประเมินความเหมาะสมของแนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบขึ้นโดยมีผู้ประเมินประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ และผู้เชี่ยวชาญด้านผ้าทอย้อมครามในพื้นที่จังหวัดสกลนคร การประเมินมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบว่าแนวทางการออกแบบมีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมครามได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้บริโภค โดยขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้สรุปเกณฑ์การคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ

1) ด้านศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่น ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น ช่างทอผ้าที่มีประสบการณ์ด้านการทอผ้าย้อมคราม ไม่น้อยกว่า 10 ปี สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับลวดลาย กระบวนการทอ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นความเชี่ยวชาญ เชิงปฏิบัติและภูมิปัญญา เป็นปราชญ์ท้องถิ่นหรือผู้ประกอบการที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน

2) ด้านการออกแบบ ได้แก่ นักออกแบบ, อาจารย์ ที่มีประสบการณ์ด้านการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ หรือผลิตภัณฑ์ ไม่น้อยกว่า 5 ปี มีความเชี่ยวชาญเชิงทฤษฎี เป็นอาจารย์ผู้สอนในสาขาที่เกี่ยวข้อง มีผลงานออกแบบเฟอร์นิเจอร์ หรือผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ที่ได้รับการพัฒนาขึ้น จำนวน 50 คน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือก่อนเก็บข้อมูลใช้การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือวิจัยพร้อมปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับงานวิจัยด้วยการตรวจสอบจากคณะดำเนินงานวิจัย

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามตัวแปรที่ต้องศึกษา และการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ที่นำอัตลักษณ์ของลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้ได้การประยุกต์ หรือการพัฒนาแต่ยังไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร และเสนอแนะแนวทางรูปแบบกระบวนการแนวคิดตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ หลังได้รับการพัฒนาจากข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์ แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางและเรียงเรียงแบ่งออกตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ขั้นตอนการศึกษาอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร

1. ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการนำอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครมาใช้ในการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ แสดงดังตารางที่ 1

2. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร แสดงดังตารางที่ 1

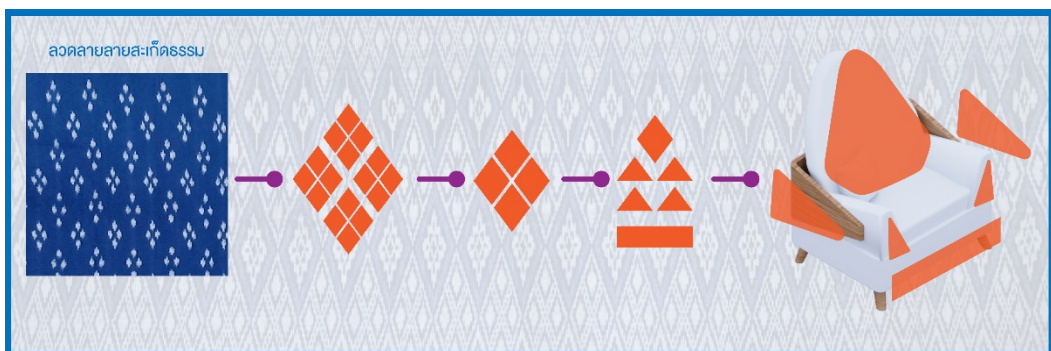
2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมด้านประโยชน์ใช้สอย

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมด้านความเป็นอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร

ภาพที่ 2 ผ้าทอย้อมคราม ลายสะกิดธรรม

ลายสะกิดธรรม คือ ลายผ้าโบราณมาผสมผสานกับลายผ้าที่เกิดจากแรงบันดาลใจ ลายที่กระจายตัวของลายสะกิด เปรียบเสมือนสะกิดแห่งธรรมะที่แพร่กระจายไปสู่คนในชุมชน

ภาพที่ 3 แนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ รูปแบบที่ 1

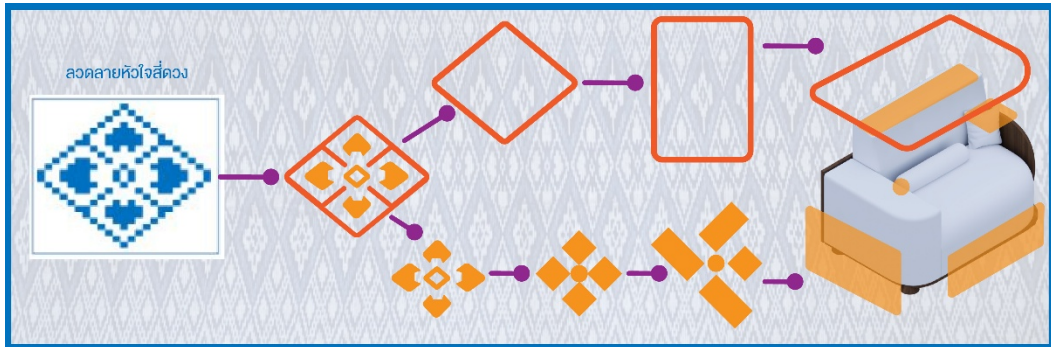

ภาพที่ 4 เฟอร์นิเจอร์ แบบที่ 1 จากลวดลายลายสะเก็ดธรรม

ภาพที่ 5 ลายหัวใจสี่ดวง
ที่มา : www.chobmai.com

ลายหัวใจสี่ดวง สื่อถึง ความรัก ความห่วงใย ความสามัคคี และมีมิตรภาพที่ดีซึ่งกันและกัน ของชาวจังหวัดสกลนคร

ภาพที่ 6 แนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ รูปแบบที่ 2

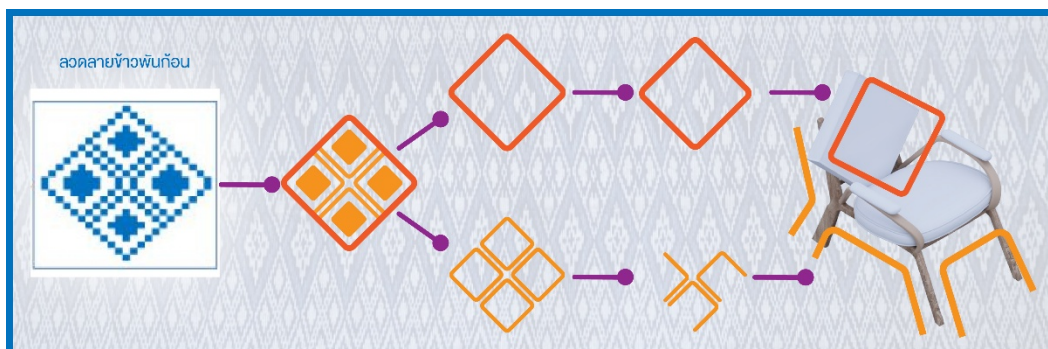

ภาพที่ 7 เฟอร์นิเจอร์ แบบที่ 2 จากลวดลายหัวใจสี่ดวง

ภาพที่ 8 ลายข้าวพันก้อน

ที่มา : www.chobmai.com

ภาพที่ 9 แนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ รูปแบบที่ 3

ภาพที่ 10 เฟอร์นิเจอร์ แบบที่ 3 จากสวดลายข้าวพันก้อน

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์การออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์สวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร รวม 3 รูปแบบ

รายการประเมิน	N = 5					
	รูปแบบที่ 1		รูปแบบที่ 2		รูปแบบที่ 3	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านรูปทรงของเฟอร์นิเจอร์ จากอัตลักษณ์สวดลายผ้าทอย้อม คราม จังหวัดสกลนคร						

รายการประเมิน	N = 5					
	รูปแบบที่ 1		รูปแบบที่ 2		รูปแบบที่ 3	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1.1 รูปทรงสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ ลวดลายผ้าทอย้อมคราม ได้อย่าง ชัดเจน	4.26	0.66	4.10	0.57	4.23	1.07
1.2 รูปทรงออกแบบมีความกลมกลืน ระหว่างความงามของรูปทรงและ ประโยชน์ใช้สอย	4.40	0.72	4.06	0.62	4.37	0.61
1.3 ความเหมาะสมในการนำเอาอัต ลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครมาใช้ในการออกแบบ เฟอร์นิเจอร์	4.38	0.54	4.00	0.47	4.20	0.83
ค่าเฉลี่ยรายด้าน	4.35	0.64	4.05	0.55	4.27	0.84
2. ด้านสีของเฟอร์นิเจอร์จากอัต ลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร						
2.1 โทนสีมีความโดดเด่นและสามารถ สื่อถึงอัตลักษณ์ได้ชัดเจน	4.46	0.59	4.20	0.62	4.22	0.95
ค่าเฉลี่ยรายด้าน	4.46	0.59	4.20	0.62	4.22	0.95
3. ด้านประโยชน์ใช้สอย						
3.1 รูปแบบมีความเหมาะสมกับการใช้ งาน	4.60	0.35	4.00	0.84	4.20	0.62
3.2 ที่นั่งมีความแข็งแรง	4.32	0.50	4.10	0.73	4.00	0.45
ค่าเฉลี่ยรายด้าน	4.46	0.43	4.05	0.79	4.10	0.54
4. ด้านรูปแบบความสวยงาม						

รายการประเมิน	N = 5					
	รูปแบบที่ 1		รูปแบบที่ 2		รูปแบบที่ 3	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
4.1 สัดส่วนและรูปทรงของเฟอร์นิเจอร์มีความงาม น่าสนใจ	4.60	0.54	4.10	0.73	4.35	0.54
ค่าเฉลี่ยรายด้าน	4.60	0.54	4.10	0.73	4.35	0.54
ค่าเฉลี่ยรวมทั้ง 4 ด้าน	4.47	0.55	4.10	0.67	4.24	0.72

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร รวม 3 รูปแบบ ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีความคิดเห็นในภาพรวม ระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ รูปแบบที่ 1 ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมา คือ รูปแบบที่ 3 ($\bar{X} = 4.24$) และ รูปแบบที่ 2 ($\bar{X} = 4.10$) ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบที่ 1 มีจุดเด่นที่แตกต่างจากรูปแบบที่ 2 และรูปแบบที่ 3 ใน 2 ประการ ดังนี้ ประการแรก ความสอดคล้องระหว่างรูปทรงและลวดลาย รูปแบบที่ 1 เป็นการนำโครงสร้างของลายสะเก็ดธรรมมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ พนักพิงมีลักษณะโค้งมนแหลมคล้ายรูปสะเก็ดธรรม อันเป็นการสื่อความหมายของลวดลายอัตลักษณ์ผ่านรูปทรงสามมิติอย่างชัดเจน ประการที่สอง ความครอบคลุมของการนำลวดลายไปใช้ รูปแบบที่ 1 มีการนำผ้าทอย้อมครามลายสะเก็ดธรรมมาบุหุ้มพื้นผิวอย่างต่อเนื่องครอบคลุมทั้งพนักพิง เบาะที่นั่ง ที่พนักแขน และหมอนอิง ส่งผลให้ลวดลายปรากฏเป็นเอกภาพตลอดทั้งชิ้นงาน ในขณะที่รูปแบบที่ 2 และ 3 นำลวดลายมาใช้เพียงบางส่วน ทำให้ความเชื่อมโยงระหว่างอัตลักษณ์ลวดลายกับชิ้นงานโดยรวมน้อยกว่า ด้วยเหตุนี้รูปแบบที่ 1 จึงสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์ของลายสะเก็ดธรรมได้อย่างบูรณาการทั้งในเชิงรูปทรงและพื้นผิว

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร

รายการประเมิน	N = 50		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านรูปแบบ			
1.1 รูปแบบเฟอร์นิเจอร์มีรูปทรงและโครงสร้างที่เหมาะสม	4.67	0.35	มากที่สุด
1.2 รูปแบบเฟอร์นิเจอร์แสดงถึงแนวคิดสร้างสรรค์และแรงบันดาลใจในการออกแบบลักษณะลวดลายผ้าทอย้อมครามจังหวัดสกลนครได้ชัดเจน	4.60	0.49	มากที่สุด
1.3 สีเส้นและลวดลายสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์อัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครได้ชัดเจน	4.17	0.88	มาก
1.4 ลวดลายมีความสอดคล้องและสามารถสื่อถึงอัตลักษณ์อัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครได้ชัดเจน	4.60	0.54	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรายด้าน	4.51	0.56	มากที่สุด
ด้านความคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร			
2.1 เฟอร์นิเจอร์มีอัตลักษณ์ลวดลายที่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร	4.31	0.44	มาก
2.2 ความเหมาะสมในการนำเอาอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครมาใช้	4.78	0.47	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรายด้าน	4.55	0.70	มากที่สุด
ด้านประโยชน์ใช้สอย			
3.1 รูปแบบมีความเหมาะสมในการใช้งาน	4.60	0.49	มากที่สุด
3.2 เฟอร์นิเจอร์มีความแข็งแรง	4.42	0.63	มาก
ค่าเฉลี่ยรายด้าน	4.51	0.56	มากที่สุด
ด้านรูปแบบความสวยงาม			
4.1 สัดส่วนและรูปทรงของเฟอร์นิเจอร์มีความงาม น่าสนใจ	4.30	0.49	มาก
ค่าเฉลี่ยรายด้าน	4.30	0.49	มาก
รวมทั้ง 4 ด้าน	4.47	0.58	มาก

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริโภคทั้ง 50 ท่าน พบว่า มีความพึงพอใจในภาพรวม ระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก คือ ($\bar{X} = 4.47$)

สรุปและอภิปรายผล

1. การศึกษาอัตลักษณ์งานศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร

ผู้วิจัยได้นำอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครมาทำการวิเคราะห์ ดังนี้ ด้านประเภทการทอผ้า ด้านลวดลาย และด้านการใช้สี จากนั้นผู้วิจัยนำไปทำการสอบถามกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาประเด็นด้านอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครใดที่เป็นอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครได้ดีที่สุด ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในครั้งนี้ พบว่า ด้านประเภทการทอผ้า ผ้าทอย้อมคราม สกลนคร นิยมทอด้วยผ้าฝ้ายเป็นหลัก โดยเฉพาะผ้าฝ้ายเส้นมือที่ได้จากเส้นใยธรรมชาติ ปลุกเองและย้อมครามธรรมชาติ อาศัยกระบวนการหมักสีธรรมชาติที่ได้จากการย้อมเย็น ทำให้เส้นใยที่จะมีความคงทนสูงกว่าการย้อมที่ใช้ความร้อน ลักษณะเด่น คือ สีไม่ตก ติดทนทาน และสร้างกลิ่นหอมเฉพาะ สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นเมืองสกลนคร ซึ่งสอดคล้องกับ (เสาวลักษณ์ ชุ่มวัน และคณะ. 2566 : 81) ที่ได้ศึกษาอัตลักษณ์ผ้าทอพื้นเมืองสกลนครเพื่อนำไปสู่การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมคราม แบรินด์เฮือนใบคราม โดยงานวิจัยดังกล่าวพบว่า การใช้เส้นใยฝ้ายธรรมชาติที่ผ่านกระบวนการย้อมครามแบบดั้งเดิมส่งผลให้เนื้อผ้ามีความนุ่ม เบาสบาย และระบายอากาศได้ดี อันเป็นคุณสมบัติที่สืบทอดมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่โบราณ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของงานวิจัยนี้ในประเด็นคุณสมบัติของเส้นใยฝ้ายย้อมครามที่ได้จากกระบวนการย้อมเย็นแบบหมักสีธรรมชาติ โดยเฉพาะลักษณะเด่นด้านความคงทนของสี และความเหมาะสมของเนื้อผ้าที่นำมาใช้เป็นวัสดุเฟอร์นิเจอร์ประเภทที่นั่งในงานวิจัยนี้ สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นเมืองสกลนคร

1.1 ด้านลวดลาย เป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนถึงอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครอัตลักษณ์ลวดลายที่สะท้อนถึงภูมิปัญญาผ้าทอย้อมครามจังหวัดสกลนครได้อย่างเด่นชัดที่สุดคือ ลายสะเก็ดธรรม ซึ่งมีลักษณะเป็นลายเรขาคณิตขนาดเล็กเรียงตัวซ้ำอย่างมีจังหวะ สื่อถึงความสมดุลและความสงบทางหลักธรรม โดยลายดังกล่าวได้รับการพัฒนาและนิยามความหมายใหม่จากลาย สะเก็ดแล่น ในอดีต โดย นางอาภรณ์ ชัยสอน ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ผู้ซึ่งนำลวดลายนี้เข้าสู่การประกวดลายผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดและได้รับรางวัลชนะเลิศในปี พ.ศ.2545 ต่อมา นายทวีป เทวินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสกลนครในขณะนั้น ได้ประกาศรับรองและเชิดชูให้ลายสะเก็ดธรรมเป็นลายผ้าอัตลักษณ์ประจำจังหวัดสกลนครอย่างเป็นทางการ ซึ่งสอดคล้องกับ ข้อมูลในทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ของกรมทรัพย์สินทางปัญญา เลขทะเบียน สข 58100068 เมื่อปี พ.ศ.2549 ที่ระบุว่าลายสะเก็ดธรรมเป็นหนึ่งในแม่ลายสำคัญที่สะท้อนถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรม ลวดลายตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และการผลิตผ้าครามธรรมชาติที่ได้มาตรฐานสากล จนถูกนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์งานออกแบบร่วมสมัยที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน พบใช้แพร่หลายในกลุ่มทอผ้าครามหลายชุมชน ถูกนำมาพัฒนาและต่อยอดเชิงผลิตภัณฑ์มากที่สุดในงานออกแบบร่วมสมัย ผู้วิจัยจึงได้นำเอาอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครที่ได้มาประยุกต์ใช้กับเฟอร์นิเจอร์ในขั้นตอนต่อไป

1.2 ด้านการใช้สี โทนสีที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร มากที่สุด คือ โทนสีฟ้าและสีน้ำเงิน ซึ่งสอดคล้องกับปรัชนิกร กุศลานนท์ และคณะกล่าวไว้ว่า ความโดดเด่นในท้องถิ่น เป็นสีที่มีวัฒนธรรมการทอมายาวนานและนิยมทอในท้องถิ่นจังหวัดสกลนครมากที่สุด ซึ่งย้อมด้วยต้นคราม และเป็นสีที่เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นจังหวัดสกลนคร สามารถย้อมไล่โทนสีอ่อนไปโทนสีเข้มตามจำนวนครั้งที่ย้อม ซึ่งโทนสีนี้พบในทุกพื้นที่ของจังหวัดสกลนคร

2. ออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร

จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมครามที่ได้ในขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ จำนวน 3 รูปแบบ แล้วไปทำการสอบถามกับผู้เชี่ยวชาญว่าการออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครแบบใดที่สื่อถึงอัตลักษณ์ของลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครได้ดีที่สุด จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจาก

ผู้เชี่ยวชาญหลังจากการสอบถามในครั้งแรกแล้วมาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำแบบจำลองการออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนครไปทำการสอบถามผู้เชี่ยวชาญอีกครั้ง เพื่อให้ได้ความชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบไปด้วย ด้านรูปทรงของที่เฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ซึ่งสอดคล้องกับเสาหลักขันธ์ ชุมวัน และคณะ การสื่อสารผ่านธรรมชาติของผลิตภัณฑ์ และเรื่องเล่าต่าง ๆ จากรุ่นสู่รุ่น โดยวิถีของคนในชุมชนมีความผูกพันกับธรรมชาติ ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต นอกจากนี้ยังนำธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ตัว ส่งเสริมสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีของกลุ่มคนที่ผลิตผ้า ลายลักษณะท้องถิ่นและสัญลักษณ์ที่ใช้บนผ้าอาจมีความหมายทางทางศาสนา สังคม หรือประเพณีของชุมชน การสื่อสารศิลปะและความสวยงาม ใช้ในศิลปะและงานฝีมือ เพื่อสร้างผลงานที่สวยงามและมีความคิดสร้างสรรค์ (จิรภัทร เริ่มศรี.2566 : 2) ซึ่งได้ศึกษาการสื่อสารอัตลักษณ์จังหวัดสกลนครผ่านผ้าทอย้อมครามธรรมชาติ โดยมุ่งศึกษาว่าผ้าทอย้อมครามทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนครได้อย่างไร โดยงานวิจัยดังกล่าวพบว่าผ้าทอย้อมครามมีอัตลักษณ์เฉพาะที่สืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น สะท้อนความเป็นธรรมชาติของผ้าทอย้อมคราม ทั้งในแง่วัสดุและลวดลาย และทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สื่อถึงความ เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสกลนครได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ในขั้นตอนที่ 2 ของงานวิจัยนี้ในประเด็นการนำผ้าทอย้อมครามมาเป็นองค์ประกอบหลักของการออกแบบ กล่าวคือ ผ้าทอย้อมครามสามารถสื่อสารอัตลักษณ์จังหวัดสกลนครได้ในตัวเอง การนำลวดลายและวัสดุผ้าทอย้อมครามมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ย่อมสามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์ท้องถิ่นดังกล่าวสู่ผลิตภัณฑ์ใหม่

3. ความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร

แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ ด้านรูปแบบ ด้านความคงไว้ซึ่งจากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ด้านประโยชน์ใช้สอย และด้านรูปแบบความสวยงาม -รวมทั้ง 4 ด้านพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$) ซึ่งจากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร การสร้างลวดลายโบราณ จำเป็นต้องมีการสร้างอัตลักษณ์ผ้าทอย้อมครามให้มีความโดดเด่นโดยใช้เทคนิคการทอ เพื่อสร้างอัตลักษณ์เรื่องเล่าหรือวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริภรณ์ กุลจิตติวัช. (2555) ซึ่งได้ศึกษาการจัดการความรู้การทอผ้าทอย้อมคราม

บ้านโนนสะอาด ตำบลนาจัว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม โดยมุ่งศึกษากระบวนการสร้างสรรค์และต่อยอดอัตลักษณ์ผ้าย้อมครามธรรมชาติของชุมชน โดยงานวิจัยดังกล่าวพบว่าการทำผ้าทอย้อมครามในปัจจุบันอาศัยภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาเป็นรากฐานในการสร้างสรรค์และต่อยอดการสร้างสรรค์ผ้าย้อมครามธรรมชาติในปัจจุบัน ประกอบไปด้วย การสร้างสรรค์ลวดลาย (ลวดลายสมัยใหม่และลวดลายประยุกต์) การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ และการสร้างสรรค์เรื่องเล่า กล่าวคือ การสร้างสรรค์ผ้าย้อมครามธรรมชาติในปัจจุบันใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมของผ้าย้อมครามที่สืบทอดต่อกันมา ขณะเดียวกันได้อาศัยความคิดสร้างสรรค์ประกอบกันให้เกิดอัตลักษณ์ผ้าย้อมครามธรรมชาติของแต่ละชุมชนในจังหวัดสกลนคร ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินความพึงพอใจของงานวิจัยนี้ในประเด็นที่ผู้บริโภคมองมีความพึงพอใจในด้านความคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ลวดลายในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) สะท้อนให้เห็นว่าการที่งานวิจัยนี้รักษาแก่นของอัตลักษณ์ดั้งเดิมของลายสะเก็ดธรรมไว้นผ่านการใช้ผ้าทอย้อมคราม และความคิดสร้างสรรค์สู่ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ร่วมสมัย เป็นแนวทางที่ผู้บริโภคให้การยอมรับ (พรรณวดี ศรีขาว และคณะ. 2560) ซึ่งได้ศึกษาลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจของผ้าย้อมคราม ในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร โดยมุ่งศึกษาว่าลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมของผ้าย้อมครามสามารถสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนได้อย่างไร โดยงานวิจัยดังกล่าวพบว่า ผ้าทอย้อมครามธรรมชาติจังหวัดสกลนครสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติ เช่น สีครามธรรมชาติ และลวดลายจากธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ตัว และความเป็นท้องถิ่นของแต่ละชุมชน ซึ่งผ้าย้อมครามถูกถ่ายทอดผ่านเรื่องราวและเรื่องเล่าต่าง ๆ โดยมีความผูกพันกับธรรมชาติ ทั้งสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต สะท้อนให้เห็นว่าการนำสีครามธรรมชาติและลวดลายที่มีความผูกพันกับธรรมชาติอย่างลายสะเก็ดธรรมมาบูรณาการในเฟอร์นิเจอร์นั้น ยังคงรักษาคุณค่าความเป็นธรรมชาติและอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างที่ผู้บริโภคสัมผัสได้ ในด้านประโยชน์ใช้สอยและด้านรูปแบบความสวยงาม การออกแบบเฟอร์นิเจอร์จากอัตลักษณ์ลวดลายผ้าทอย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ได้ออกแบบโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของขนาดและสัดส่วนที่สอดคล้องกับการใช้งานจริง โดยมีการศึกษาข้อมูลด้านสรีรศาสตร์ (Ergonomics) ทั้งในส่วนของคุณค่าสัดส่วนของมนุษย์และมาตรฐานของขนาดเฟอร์นิเจอร์ เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดขนาดของเฟอร์นิเจอร์ที่เหมาะสมต่อการใช้งานอย่างปลอดภัย พร้อมทั้งเลือกใช้ผ้าเป็นผ้าฝ้ายย้อมคราม จังหวัดสกลนคร ซึ่งมีคุณสมบัติผลิตจากเส้นใยฝ้ายธรรมชาติ มีความนุ่มนวล

ระบายอากาศได้ดี ให้ความรู้สึกเย็นสบายในฤดูร้อน และให้ความอบอุ่นในฤดูหนาว เน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้งานกับผิวสัมผัสของชิ้นงาน อันเป็นการสร้างสมดุลระหว่างการสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมกับการใช้งานด้านประโยชน์ใช้สอยในวิถีชีวิตร่วมสมัย

4. ข้อเสนอแนะ

1. นำลวดลายอัตลักษณ์ที่ได้ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ความเหมาะสมของลวดลายที่จะนำมาประยุกต์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของลวดลายลักษณะท้องถิ่นและสัญลักษณ์ที่ใช้นผ้าอาจมีความหมายทางทางศาสนา สังคม หรือประเพณีของชุมชนที่สื่อสารความหมาย เช่น ในพิธีกรรม หรือเวลาที่มีเหตุการณ์สำคัญ การสื่อสารเรื่องประวัติศาสตร์ ของชุมชนหรือสถานที่ ลายลักษณะบนผ้าอาจเป็นการเล่าเรื่องราว เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และเหตุการณ์ที่สำคัญในชุมชน (เสาวลักษณ์ ชุ่มวัน และคณะ. 2566 : 91) เพื่อหลีกเลี่ยงการนำลวดลายศักดิ์สิทธิ์หรือลายที่ใช้ในพิธีกรรมสำคัญมาวางในตำแหน่งที่ไม่เหมาะสมทางกายภาพและอาจส่งผลทางจิตใจของคนในชุมชน อันเป็นการสร้างบรรทัดฐานใหม่ในการออกแบบที่ให้เกียรติภูมิปัญญาดั้งเดิม ควบคู่ไปกับการยกระดับอัตลักษณ์ชุมชนสู่สากลอย่างยั่งยืน

2. การออกแบบต้องวิเคราะห์ว่าส่วนใดของเฟอร์นิเจอร์มีการสัมผัสกับร่างกายในส่วนที่ไม่เหมาะสม ตามคติความเชื่อท้องถิ่น การวางลวดลายที่มีความหมายมงคลไว้ในตำแหน่งที่ต่ำเกินไปอาจส่งผลต่อการยอมรับของผลิตภัณฑ์ เช่น ลายที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ความเชื่อเรื่องพญานาค หรือลายที่ใช้ในพิธีกรรมสำคัญ ควรระมัดระวังในการนำมาใช้กับเฟอร์นิเจอร์ประเภทที่นั่งหรือที่วางเท้า เนื่องจากอาจขัดต่อความรู้สึกของคนในชุมชนที่ถือว่าลายเหล่านี้เป็นของสูง

3. ผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยวแต่ละสถานที่มีความแตกต่างกัน ผลที่ได้รับจากการวิจัยไม่สามารถนำมาสรุปเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์สำหรับสถานที่อื่น ๆ ได้ แต่สามารถนำวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางในการวิจัยต่อไปได้

4. แนวทางการออกแบบผ้าพื้นถิ่นที่มีในท้องถิ่นรูปแบบเดิม ๆ ให้ความหลากหลายสามารถขยายรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากผ้าทอพื้นถิ่นให้มีความน่าสนใจและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค และช่วยเผยแพร่ผ้าทอในท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยผ่านกระบวนการออกแบบผ้าทอพื้นถิ่นจากแนวทางการ ออกแบบของผู้วิจัยที่กำหนดไว้ และสามารถนำผลการวิจัยที่ได้ไปพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ได้จากการวิจัยไปสร้างเป็น

ผลิตภัณฑ์ภายในชุมชนหรือกลุ่มทอผ้าเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ให้เป็นที่รู้จักและมีรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่สามารถดึงดูดกลุ่มเป้าหมายและกลุ่มผู้บริโภคใหม่ได้ (รัชนิกร กุศลานนท์ และคณะ. 2557)

5. สร้างรูปแบบผลิตภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ โดยผสมเทคนิคต่าง ๆ หรือแนวคิดที่พบจากงานวิจัยนี้ โดยให้เชี่ยวชาญและผู้บริโภค หลาย ๆ กลุ่ม ประเมินรูปแบบเพื่อได้รูปแบบผลิตภัณฑ์ทางเลือกตามสมันิยม และการตอบสนองของบรรดาประโยชน์ใช้สอยในวิถีชีวิตร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- จิรัชทร เริ่มศรี. (2566). การสื่อสารอัตลักษณ์จังหวัดสกลนครผ่านผ้าทอย้อมครามธรรมชาติ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. 12(1), 2. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/hsudru/article/view/259967/177860>.
- พรรณวดี ศรีขาว, ปกกลิน ขาพิพอด และ นิโบล ภูระยา. (2560). ลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมกับการสร้างคุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจของผ้าย้อมคราม ในอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร. [รายงานวิจัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร]. <https://ris.snru.ac.th/research/1297>.
- รัชนิกร กุศลานนท์, จตุรงค์ เลาหะเพ็ญแสง, และทรงวุฒิ เอกภูติวงศา. (2557). ศึกษาการออกแบบศิลปหัตถกรรมผ้าพื้นถิ่นจังหวัดสกลนครเพื่อประยุกต์สู่แนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์. วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 5(1), 88 – 89. AJNU. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/ajnu/article/view/25985/22030>.
- ศิราภรณ์ กุลจิตติวัช. (2555). การจัดการความรู้การทอผ้าย้อมครามบ้านโนนสะอาด ตำบลนาจัว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสาวลักษณ์ ชุ่มวัน. (2566). โครงการศึกษาอัตลักษณ์ผ้าทอพื้นเมืองสกลนคร สู่การออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์. วารสารคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร. 2(2), 81, 91.

- อุทุมพร หลอดโค และ วิภาวี ฤกษ์นะฤติ. (2566). การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการผลิตผ้าทอย้อมคราม ในจังหวัดสกลนคร. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น]. HUSOKKU. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HUSO/article/view/266903/175265>.
- อนรรตน์ สายทอง. (2558). รูปแบบของผ้าทอย้อมครามและกระบวนการย้อมผ้าด้วยสีครามของผู้ไทในประเทศไทย สปป.ลาว และสาธารณรัฐสังคมนิยม. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 17(1), 136
- Chobmai Silk. (8 เมษายน 2564). ลายผ้าเอกลักษณ์ประจำจังหวัดสกลนคร. <https://www.chobmai.com/article/601/>.